Актуальні дослідження суспільних наук

Матеріали XII Всеукраїнської
наукової конференції
(м.Умань, 26 березня 2026 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Національний університет «Острозька академія»
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський університет імені Бориса Грінченка

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК

Матеріали
XII Всеукраїнської наукової конференції
(м. Умань, 26 березня 2026 р.)

Умань
Візаві
2026

УДК 303.4(06)
А43

Головний редактор:

Бержанір А. Л., кандидат соціологічних наук, професор, виконувач обов'язків завідувача кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Редакційна колегія:

Максимчук О. В., доктор філософії, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Родік Т. П., старший викладач кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 8 від 25 березня 2026 р.)

Актуальні дослідження суспільних наук : матеріали XII Всеукр. наук. А43 конф. (м. Умань, 26 берез. 2026 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького [та ін.] ; [голов. ред. А. Л. Бержанір ; редкол.: О. В. Максимчук, Т. П. Родік]. – Умань : Візаві, 2026. – 292 с.

Збірник містить тези доповідей учасників XII Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні дослідження суспільних наук», яка відбулася 26 березня 2026 р. на базі історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали відображають результати досліджень науково-педагогічних працівників, учених, працівників органів державної влади, здобувачів вищої освіти з актуальних проблем суспільних наук та аналізу соціально-політичної і духовно-ідеологічної сфер життєдіяльності держави.

УДК 303.4(06)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2026

З М І С Т

1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ

Бержанір А. Л.
СОЦІОКУЛЬТУРНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ…….. 9
Возна З. О.
ВОЛОНТЕРСТВО ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК ГУМАНІТАРНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА……. 12
Головко О. В.
ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ КАПЕЛАНСТВА У ДУХОВНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ПОДОЛАННІ СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ……. 15
Дзюбар А. О.
РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА…… 18
Жупаник О. І.
СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ (ДОСВІД США)…….. 20
Кожушко Т. С.
СУЧАСНА ВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА У СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ…….. 23
Коляда І. А.
РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ БОГДАНА СТУПКИ: РОЛЬ РОДИНИ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ……. 31
Куценко С. Ю.
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ…… 35
Назаренко А. О.
СУЧАСНІ ІСТОРИЧНІ ПОГЛЯДИ УКРАЇНЦІВ……... 38
Опанасюк Т. А.
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ……... 41
Панасенко С. А.
ФЕНОМЕН «CHARLIE HEBDO» Й ПРОБЛЕМА СВОБОДИ СЛОВА В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СОЦІУМУ…….. 44
Стецюк Н. С.
ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РЕЛІГІЙНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ…….. 48
Фицик І. Д., Фицик Л. А.
ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ…… 51
Ящук Т. А.
ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ……. 54
Trukhmanova S. L., Iftesham Farheen, Trukhmanova O. I.
PSYCHO-EMOTIONAL FACTORS OF SOCIAL BEHAVIOR FORMATION IN FUTURE DOCTORS…….. 58

1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ

Бержанір А. Л.,
кандидат соціологічних наук, професор,
в. о. завідувача кафедри соціальних і правових дисциплін,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

У сучасному суспільстві наука відіграє ключову роль як провідний чинник розвитку людської цивілізації, сприяючи не тільки технічному прогресу, а й глибоким змінам у формуванні світогляду людини та трансформації соціальних структур. Її вплив відчутний у багатьох сферах життя, зокрема, у розвитку освіти, удосконаленні політичних систем, зростанні економічного потенціалу та формуванні духовних орієнтирів суспільства.

Однак варто розуміти, що наука – це не лише виробництво нового знання чи технологій. Вона являє собою надзвичайно складний соціокультурний феномен, котрий формується та еволюціонує під впливом багатьох чинників – історичного досвіду, культурного середовища, системи суспільних цінностей тощо.

Наука являє собою складний соціальний інститут, що має власну унікальну структуру, систему норм, загальноприйняті цінності та специфічні форми організації. Її основу становлять наукові спільноти, заклади освіти, наукові установи, а також різноманітні дослідницькі центри.

Як обгрунтовує С. Гейко [1], наука як соціальний інститут – це форма суспільної свідомості, яка пов’язана з виробництвом науково-теоретичного знання. Вона є певною системою взаємозв’язків між науковими організаціями, членами наукової спільноти, функціонування наукових періодичних видань, проведення наукових конференцій, дискусій, системою норм та цінностей, а також відображає зв’язок науки з іншими соціальними інститутами (політикою, громадськими рухами, бізнесом тощо).

Теоретичний погляд на науку відкриває можливість розгляду її як багатовимірного й цілісного явища культури. Завдяки такому підходу можна не лише інтегрувати науку у ширший контекст людської діяльності,

а й осмислити її фундаментальні основи – онтологічні, що стосуються сутності буття; гносеологічні, пов’язані із пізнанням і межами розуміння; аксіологічні, які визначають цінності й значення науки для людини та суспільства.

О. Кивлюк [2] вказує: «Соціокультурна складова науки породжує її етичну, моральну і ціннісну наповненість. Розкриваються не тільки інтелектуальні можливості науки, а й з’являються питання етичного і морального вибору, особистісні (суб’єктивні) аспекти прийняття рішення, проблеми колективної наукової співпраці тощо. Наука – інтерсуб’єктивна, вимагає співпраці багатьох людей. Жоден вчений не може не спиратися на досягнення своїх колег, уявлень про історичну й соціальну свідомість, міркувань про особистісний портрет ученого, когнітивні механізми пізнання і мотивації наукової діяльності. Очевидним є той факт, що соціокультурна регуляція науки здійснюється через суспільну систему освіти (виховання, розвиток, навчання), управління, ідеологію, політику. Наука, що розуміється як соціокультурний феномен, відповідає рівню цивілізаційного розвитку».

До соціокультурних основ науки, пише М. Савостьянова [3], ми зараховуємо зростаючу взаємодію науки з іншими соціокультурними інститутами і феноменами культури, вплив на напрями її розвитку соціального замовлення, комерціалізацію наукової діяльності, зміну мотивів наукової творчості та ін.

Соціокультурний підхід до аналізу науки звертає увагу на тісний зв’язок між її розвитком і потребами суспільства, економічними умовами та культурними традиціями. Науковий прогрес не виникає у вакуумі – він значною мірою обумовлений актуальними запитами соціуму. При цьому трактування наукових відкриттів відбувається у контексті конкретних культурних моделей, які наділяють ці відкриття додатковим символічним значенням та впливають на їх сприйняття.

У межах цього підходу особливе значення має концепція комунікативної раціональності. Вона наголошує на важливості діалогу та постійного обміну інформацією між дослідниками як центральних елементів створення та легітимації нового знання. Таким чином, наука виступає не лише як знаряддя пізнання істини, але й як спосіб міжсуб’єктної взаємодії, спрямованої на створення узгоджених рішень і загального розуміння процесів, які формують наш світ.

Важливим тут є діалектичний взаємозв'язок між наукою і культурою у контексті їх взаємного розвитку і збагачення. Професор С. Кримський [4, с. 9] стверджує: «Істотною умовою збереження автентичності науки є перетворення її на факт культури, коли ціннісним принципом творчої діяльності стає знання, яке усвідомлює свої ліміти у сфері соціальності, знання, яке здатне втілюватись у людських долях. Таке розуміння науки в контексті культури анітрохи не порушує її суверенності, не послаблює строгості норм наукового дослідження, не розмиває кордонів наукової раціональності. Навпаки, тут ідеться про збагачення можливостей наукового пізнання, котре істотно розширює сферу використання науки та її ролі в суспільстві».

У рамках культури наука виконує низку важливих функцій, які роблять її невід'ємною складовою загального розвитку суспільства:

– наука реалізує пізнавальну функцію, яка полягає у всебічному вивченні світу, формуванні цілісної картини довколишньої реальності та розширенні меж людського знання;

– вона має світоглядну функцію, що проявляється у впливі на систему переконань, цінностей і уявлень, сприяючи виробленню науково обґрунтованого світоспоглядання;

– важливою є інноваційна функція, адже наука слугує двигуном як технічного прогресу, так і соціальних перетворень, забезпечуючи створення нових технологій і рішень для удосконалення суспільного життя;

– комунікативна функція науки забезпечує обмін знаннями між різними культурами та регіонами світу, сприяючи гармонізації міжкультурних відносин і глобальній інтеграції знань.

Наукова картина світу є не лише частиною загальної культури, але й важливим чинником її постійної еволюції. У сучасному постіндустріальному суспільстві знання стає найціннішим і актуальним ресурсом для розвитку. Це визначає ключову роль науки як стратегічного соціального інституту, здатного формувати пріоритети та вектори руху цивілізації у майбутньому.

Отже, наука, розглянута як соціокультурний феномен, є складним і багатогранним явищем, що органічно поєднує у собі кілька взаємопов'язаних аспектів – пізнавальний, соціальний і ціннісний. Вона виступає не лише як структурована система накопичених знань про навколишній світ, але й як особлива форма діяльності людства, яка

вписується у контекст суспільного життя. У цьому сенсі наука функціонує як важливий інститут культури, що впливає на формування світогляду, а також як організаційний і теоретичний механізм, здатний стимулювати широку соціальну взаємодію.

Теоретичний аналіз явища науки надає можливість прослідкувати її динамічну природу, що змінюється з плином часу під впливом історичних умов і соціокультурних процесів. Попри це, у своєму фундаменті наука зберігає загальні принципи раціональності, які мають універсальне значення і виходять за межі окремих культур та епох.

У сучасності вона перестала бути просто ефективним засобом для отримання знань або технологічних досягнень. Наука стала ключовим інструментом у створенні нової соціокультурної реальності, яка охоплює усі аспекти людського існування і визначає напрямки розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гейко С. М. Соціально-філософські виміри науки: історичний розвиток соціалізації науки та сучасні параметри наукової професії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*. 2013. Вип. 49(1). С. 23–25. URL: https://surl.li/mppudc (дата звернення: 28.02.2026).

2. Кивлюк О. П. Соціокультурний феномен сучасної освіти і науки. *Гілея*. 2015. Вип. 101. С. 362–365. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_101_98 (дата звернення: 1.03.2026).

3. Савостьянова М. В. Антропологічні, аксіологічні та соціокультурні основи науки. *Мультиверсум*. 2009. С. 47–58. URL: https://surl.li/ydzrmw (дата звернення: 2.03.2026).

4. Кримський С. Наука як феномен цивілізації. *Вісник Національної академії наук України*. 2003. № 3. С. 7–20.

Возна З. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ВОЛОНТЕРСТВО ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК ГУМАНІТАРНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Волонтерство та благодійництво є універсальним суспільним феноменом, виявом людських взаємовідносин, який зустрічається в усіх